

Za riječ »polipa« kaže Jagić u rječniku Štatuta, da ne zna što znači. Mažuranić u svom »Pravno-povjestnom Rječniku« kaže, da je riječ zagonetna, možda zlo upisana. Možda je mislio da bi mogla biti »koliba«, nu u svim poznatim prepisima stoji jasno »polipa«, te je teško vjerovati da je pogriješno zapisana. U »Dodacima« navodi Mažuranić, da polipa bez svake sumnje znači seosku kuću pletenu i ilovačom itd. polijepljena. Nu treba napomenuti, da u Poljicima niti ima niti je bilo kuća ili kućica pletenih i ilovačom polijepljenih, jer se zbog obilja kamena, a nestašice i drva i ilovače sve gradi u kamenu, pak i kolibe i staje za blago.

Propitujući bio sam upozoren od g. župnika Mihanovića iz Poljica, da je on negdje u Poljicima čuo, ali se ne sjeća u kojem mjestu, da polipa znači kuću potleušicu,

koja je većinom opredijeljena za sitno blago, a koja je štednje radi prislonjena uz zid veće stojne kuće. U vezi sa ovim čuo sam (baš od našega kipara Meštovića), da takovu kućicu na jednu vodu i za blago u Zagori dalmatinskoj zovu »prilipak« dakle slično kao »polipa« a od glagola »prilijepiti«, »polijepi« t. j. prisloniti se na nešto i biti privezan. U istom čl. 50a kaže se, da je i »peć ka je stanovita« stvar negibuća. U Poljicima nema drugih peći, osim krušnih peći, a ove su također naslonjene i prilijepljene uz stojnu kuću, te sa istom sastavljaju jednu cjelinu. Tako isto i »polipa« za blago. Ovo povezanje i prilijepljenje mislim da je i za »peć« i za »polipu« bilo odlučno kada ih je poljički zakon proglasio za stabule, negibuće, nepokretne.

Dr. Ivan Bulić

HRVATSKI GRB U ŠVEDSKOM DVORCU

Na jezeru Wenern u Švedskoj leži na jednom poluotoku najveći švedski gospodski dvorac Läckö, koji imade oko 250 soba te prekrasni izgled na jezero. Grad su sagradili u XIII. stoljeću biskupi iz Skare, da im bude sklonište za vrijeme kakovih opasnosti. Kada je u Švedskoj u XVI. st. osilio protestantizam sekularizovan je i ovaj posjed, te je došao u ruke švedskog dostojanstvenika Magnusa de la Gardie, koji je taj dvorac znatno proširio i ukrasio ga slikama, sagovima i pokućstvom te različnim umjetninama, koje su poticale iz Njemačke i Češke kao ratni plijen za vrijeme 30 godišnjeg rata. Uspomeni na taj rat posvećene su tri dvorane u tom dvorcu. U velikoj dvorani prikazuje se niz slika najznamenitijih bitaka iz XXX godišnjeg rata. U susjednoj manjoj dvorani nalaze se na stropu grbovi svih onih zemalja sa kojima su Šveđi ratovali u 30 godišnjem ratu a među njima nalazi se i grb Hrvatske. U trećoj dvorani Westfalskog mira nalaze se portreti sviju poslanika na toj mirovnoj konferenciji. Tu se naročito ističe slika erdeljskog kneza Bočkaja u naročitoj viteškoj odjeći, na koju naliče i

hrvatske plemićske nošnje onoga doba. Poslije smrti Magnusa de la Gardie promijenio je dvorac Läckö mnogo gospodara te je stao sve više propadati. Tako je taj dvorac nakon 150 godina skoro propao. Sada je taj dvorac preuzela švedska država te se pomalo popravlja i nastoji restaurirati sa prijašnjim sjajem. Malo pomalo vraćaju se u dvor i neke umjetnine, koje su bile tokom vremena nestale, no sve se ne će moći nikada više nabaviti. Spominje se n. pr. da su vlasnici prodavali fine gobeline ribarima za neznatne svote a ovi su od gobelina načinili jadra za lađe na Wenerskom jezeru!

U t. zv. austrijskoj dvorani nalaze se i grbovi austrijskih pokrajina a među njima i grb Hrvatske, Štajerske, Austrije itd. Dvorac Läckö posjetio je na svom putovanju g. Dr. Stanko Mihelić, koji je oženjen Švedkinjom iz onih krajeva te je i grb Hrvatske fotografirao. G. Dr. Stanko Mihelić dao mi je i najvažnije podatke o tom dvorcu i grbu, za koje mu se najljepše zahvaljujem.

Dr. Franjo Bučar

KADA JE OSNOVAN MANASTIR VOJLOVICA?

Manastir sv. Arhandela, Vojlovica spada među najstarije srpske zadužbine u Vojvodini. Nalazi se u Tamiškom Banatu na putu između Pančeva i sela Starčeva, udaljen 5 kilometara od grada. Nekada je, verovatno, sav bio opkoljen gustom šumom, čije se ostaci protežu sada od manastira do sela Starčeva. U XVII i XVIII stoleću manastir je

mного stradao od Turaka, više puta je izgorio i bio porušen, tako da ispod mnogobrojnih rekonstrukcija i dograđivanja nije lako pronaći prvobitni plan i oblik hrama.¹ Iznu-

¹ Manastir je potpuno izgorio 1716 god., obnovljen 1730. Ponovo je spaljen 1738, obnoviran 1752. Godine 1738 do temelja razoren.

tra crkva ima potpuno barokni izgled sa tipičnim ornamentom na cilindričkom svodu i na zidovima, s pozlaćenim, kitnjasto izrezanim od drva ikonostasom i sa ikonama koje nose na sebi sve znakove silarskog stila XVIII-og stoleća. Izvana zgrada je takođe mnogo puta menjala svoj oblik. Godine 1752 iguman Pajsije Milutinović produžio je crkvu za tri i po hvata. Toranj iznad ulaza sa zapadne strane podignut je tek 1836 g. Nema

dvojbe da je preradjivana i istočna strana. Naprimer, padaju u oči dve masivne arke na četvorouglastim stubovima, naslonjene na oltarsku apsidu sa severne i južne strane. Sada one nemaju nikakvog konstruktivnog značaja, jer iza njih nema nikakvih tragova da bi nekada postojala vrata; pa i čudno bilo bi očekivati ulaze baš na apsidu. Dve rupe u gornjem delu svake arke nalikuju na one koje se nalaze iznad ulaza u srednjovekovne zamkove i kroz koje bili su provučeni lanci od pomičnog mosta. Čini se kao da su ove arke stajale nekad iznad ulaza na manastirskom zidu i da su docnije, kad je zid bio uništen, prenesene na sadašnje mesto da služe kao ukras jednostavnog oltarskog zida, ili,

od Turaka, opet je obnovljen posle 1791 g. Posle toga opet je dozidivan 1798 g. Gl. Ioaniki je Milkovič. Povest' vo kratc' spisannja o obščestvenom' monastyr' vo vojlovič'... V' Budin' grad' 1801, str. 5—6, 7, 10—11, 14—15; Jerofakon Georgije, Manastir vojloviča. Duhovna Straža, IX godište, 1936 Sombor, 97—98, 153—154, 208, 211—212.

možda, i da vrše ulogu otpornjaka. Nesumnjivo je preradjivan i gornji deo crkve. Zapis na prvoj strani inventara iz 1799 godine svedoči da je crkva nekad imala kube, dok sada ne postoji ni traga od toga.

Pa ipak, vrlo je verovatno da osnova crkve potiče iz kraja srednjeg veka. U planu crkva predstavlja duguljastu jednobrodnu baziliku s vrlo kratkim transeptom i velikom polukružnom apsidom iste širine kao i brod. Zasnove jednobrodnih bazilika ima među srpskim crkvama dosta, pa tipična je crkva manastira Dobruna iz 1383 god., proučena od M. Kašanina.² Polucilindrički svod broda i velika oltarska apsida iste širine kao brod imaju analogiju, naprimer, i u crkvi sv. Jovana u Velikoj Hoči, koja ima i bočne konhe, ponešto slične krilima Vojlovičkog transepta.³ Ako su ova krila zamenila negdašnje bočne konhe, ova bi crkva, prema prvobitnom planu, spadala u tip trokonhosnih crkvi iz doba despotovine. Da su krila transepta, zaista, zamenila prvobitne konhe, zaključujemo pre svega iz toga, što su ona vrlo mala po prostoru i nisu nikad služila za stajanje običnih vernika, već su u njima smeštene pevnice, baš tako, kako se to pravilo u bočnim konhama svetogorskih i »resavskih« crkvi. To bi se slagalo s tradicijom, da je crkva podignuta od despota Stefana Lazarevića.

Ni osnivačke povelje, ni drugih isprava iz doba kad je manastir osnovan, u manastiru nema. Najstariji datirani spomenik, u kojem je spomenut manastir Vojlovica — Sabornik Božidara Vukovića štampan 1535 godine. U dnu njegovih prvih listova nalazi se zapis:

»Азь грешни іеромонах Партеіе игуманъ ва манастире Воиловице купи книгу сію за 20 гроша отъ іеромонаха Илариона изъ ман. Дечана ва лѣто бытія 7050, отъ рождества Христова 1542 и ва то време бѣху 36 іеромонаха, діакона и монаха са мною грешнимъ въ манастирѣ«. Po rečima igumana Milkovića, koji je 1801 godine izdao kratku istoriju manastira, baš ovaj zapis spasao je manastiru njegov posed u doba kad je Marija Terezija konfiskovala manastirske zemlje. »При умаленіи Банатскихъ монастырей и въ то время бывшими комиссіями око лѣта 1755 даже до 1769 весь уѣздъ того же монастыря и лѣсъ отъята, но понеже сей монастырь съ прежде реченными свидѣтели и двѣма стародревними книгама, яже и въ Престолонарскующій градъ Виенну несоме бяху, откуду и видѣлося, да едина отъ тѣхъ книгъ

² M. Kašanin. Manastir Dobrun. Starinar IV (1928), 73.

³ S. Smirnov - B. Bošković. Arheološke belешke iz Metohije i Prokuplja. Starinar VIII—IX (1933—1934), 270—271.

⁴ Stoji u manastirskoj arhivi.

при томъ же монастырь цѣлыхъ 228 лѣтъ обрѣташея, и тако доказалося, что монастырь Войловица отъ древности существуетъ...» (стр. 13). Сто се пакъ тице доба протеклог од оснivanja manastira do 1542 godine, isti autor kaže »въ каковомъ состоянїи сей монастырь обрѣташея, то самый Верховнѣйшїй всего круга земного Управитель вѣсть, ибо никакихъ свидѣтельствъ на то не имѣемъ» (стр. 3—4). Ali je u manastiru postojala tradicija o tome da je obitelj imala nekada despoteve povelje koje su propale u požaru. Godine 1765 general grof Filar, predsjednik »slavne military komisije v Pančevе« ispitivao je pred komisijom vojlovačkog igumana Spiridona Stefanovića: »имать ли монастырь привилегіе или нѣчто писмено«. Iguman je odgovorio: »да есть имѣлъ монастырь привилегіе до 1716-го лѣта а тогда бывши война на Варадинъ тако на Темпшваръ и на Бѣлграду и тогда въ оно време размерное монастырь поплененъ отъ Турковъ и со всемъ огнемъ вожеженъ, идѣже с прочими вещми и привилегіи и съ калогеры огнемъ изгорели и от више написаннаго времени монастырь нашъ неимать привилегіе«⁵. Isto su tada potvrdili сведoci, žitelji starčevački i pančevački. Prepričavajući istoriju požara 1716 godine, Milković tvrdi da »симъ случаемъ фундаціонална и донационална доказательства сожжена, кромѣ сумнѣнїи быти можажу« (стр. 6). Ali Milković kaže da, prema tradiciji, »монастырь сей нарицаемый Войловица, доказывається отъ старыхъ быти созданъ, сирѣчь: отъ деспота Сербскаго Стефана Лазаревића, лѣта Господня 1383« (стр. 3). Očevидно, Milković je ovaj podatak uzeo iz istog izvora kao i autor »Описанїя manastira Воиловице, храма святыхъ Архистратиговъ, движимыхъ и недвижимыхъ вещей, на 1771-и годъ, како слѣдуетъ«. Тамо стоји: »Манастир созданъ или водруженъ у лѣту 1383-мъ. Въ немъ преподавнаго отца Григорїя Сянанта одесную страну клироса, во гробѣ моцїи почивають«⁶.

Već je Dimitrije Ruvarac pokazao da navedeni datum nije tačan. Godine 1383 Stefanu Lazareviću je bilo oko 13 ili 14 godina, te on kao dete još nije ni mogao da preduzima takove poslove. Sam Ruvarac je pripisivao podizanje manastira srpskim kaluderima koji su emigrirali iz južnog dela Srbije posle srpske katastrofe.⁷ Bor. Jankulov misli da su manastir sagradili kaluderi izbeglice iz doba turske vojne od 1526 god.⁸ Je-

⁵ Akta od 1755—1766 god. u manastirskoj arhivi.

⁶ Рад. Грујић. Прилози историји банатскихъ manastira у другој половини XVIII века. 1906, 30—32.

⁷ Браник 1887, бр. 80,2.

⁸ Прилози за историју Панчева, Панчево 1924, 4.

rođakon Georgije navodi tradicije, prema kojima svi su vojvodanski manastiri podignuti od sv. Save 1225 g. ili od njegovog učenika Arsenija i saopštava hipotezu prof. St. Dimitrijevića koji nagađa da je manastir sagrađen od monaha iz Vinče koji su, tobože, imali Vojlovicu kao svoj metoh i prešli u nju kad je Vinča bila razorena od Turaka.⁹ Sve ove hipoteze osnivaju se na logičkim pretpostavkama i mogle bi se uzeti u obzir samo u tom slučaju, kad ne bi bilo nikakvih drugih podataka o osnivanju manastira. Sam Georgije smatra najverovatnijom hipotezu »da su ga osnovali kaluderi 1405 godine, koji su emigrirali iz južnog dela Srbije i to potpomognuti od despota Stefana, koji je tada već bio u Beogradu kao vladar i drugih darodavaca«.¹⁰ U prilog ovoj hipotezi autor navodi zapis iz manastirskog inventara od 1799 godine. Ovaj zapis, doduše, ništa ne kaže o kaluderima — emigrantima iz Južne Srbije, ali navodi tačan datum, koji zaslužuje najveću pažnju:

»Храма Соборъ Святыхъ Архистратиговъ Михаила и Гавриїла. Крестообразно отъ цигли печенїа созидать, у лѣту отъ Христа 1405 отъ Стефана Лазаревића Деспота Сербскаго: во време тое егда къ мылостынямъ прилѣжаше. Сводъ сей есть савъ отъ цигли печенїа, в' нутеръ есть репарырата и мермеромъ патосата, и наново молвата, якоже и труло шиндромъ, верху трула крестъ послаченъ видится«.

Jedan podatak u ovom zapisu vanredno je značajan. Otkuda je vojlovački kaluder 1799 godine (verovatno, isti Milković koji je tada bio iguman u manastiru) mogao doznati da despot Stefan baš 1405 godine »мылостынямъ прилѣжаше«? Tek sada, после izdanja Miklošića, Stojanovića, Kovačevića, Korableva i dr. znamo da se, zaista, za vreme Stefana Lazarevića najviše povelja izdavalo baš 1405 godine.

Ovom godinom datirane su povelje:

1. Poklon Hilandarу godišnjeg dohotka od 100 litara srebra. Povelja je izdata pre 1 septembra 1405 god. Potpisan je »Милостїю Божию господинъ Срьбскїи и Подоунао деспотъ Стефанъ«.¹¹

2. Povelja kojom despot daje despotici Evpraksiji selo Jabučje s tim da ga pokloni Hilandarу »svoje radi duše«. Izdana je pre septembra 1405.¹²

⁹ Духовна Стража 1936, 94—95.

¹⁰ ibid.

¹¹ Actes de Chilandar II, бр. 76. Визант. Временникъ XIX, 1915, Приложенїе, стр. 554—555; Новиковъ и ѣ. Законски споменици, 1912, 462—463.

¹² Actes de Chil. II, бр. 77, стр. 555—556; А. Соловьев. Одабрани споменици српског

3. Povelja kojom despot poklanja manastiru Mileševi pet sela i velike povlastice u pogledu finansijskog imuniteta.¹³

4. Potvrda privilegija Dubrovniku. Izdana je 2 decembra 1405, »въ славнѣмъ градѣ Борчи«. Potpisan je »Милостіеу Божию Господиъ въсои земли Србської и Поморію и Подунавскимъ странамъ деспотъ Стефанъ«.¹⁴

5. Poklon sela i povlastica rumunskim manastirima — Bogorodice na Tismenoj i vel. Andonija na Vodici. Izdana je posle 1 septembra 1405 g.¹⁵

6. Gradski zakon Beogradu. Odlomak iz njega sačuvan je u Životu Stefana Lazarevića od Konstantina Filosofa.¹⁶

Dok su sve ove povelje datirane istom godinom, 5 ostalih sačuvanih povelja izdane su u razno vreme po naročitim povodima. To su: povelja Hilandaru od 1411,¹⁷ povelja Vatopedu od 1417¹⁸ i tri povelje Lavri sv. Atanasija od 1407, 1415 i 1427.¹⁹ (Ovde nisu uzete u obzir razrešnice računa, koje je despot izdavao pojednim Dubrovčanima, skupljačima carine.²⁰ Očevидно, bio je neki naročiti razlog za izdavanje darovnica baš 1405 godine, i, zaista, pomenuta povelja rumunskim manastirima jasno svedoči, da je baš tada despot Stefan izdavao povelje mnogim manastirima: »тогда и азъ свободу подахъ монастыромъ и коемуждо свое достоинство«.²¹ Uvod hilandarske povelje objašnjava razloge koji su pobudili despota na veliku darežljivi-

права, 1926, 190—191; Новаковић. Зак. Сп. 461—462.

¹³ Miklosich, Monumenta Serbica, 333; Гласник Земалског Музеја за Босну и Херцеговину 1890, 252; Зак. Спом. 607.

¹⁴ Miklosich, Monum. Serb. 266; Ј. Стојановић. Старе српске повеље и писма I, 1929, 200—204; Зак. Спом. 218—221.

¹⁵ Изд. Б. Хажде у Archivă istorică a României I, 17; Зак. Спом. 752—753.

¹⁶ Гласник Срп. Учен. Друштва XLII 287; Превод Л. Мирковића у кн. Старе српске биографије XV и XVII века. Београд 1936, 86, изд. Срп. Књиж. Задруге; Зак. Спом. 87.

¹⁷ Actes de Chilandar II, бр. 79, стр. 558—560; Зак. Сп. 465—467.

¹⁸ А. Соловјев и В. Мошин. Грчке повеље српских владара. Београд 1936, 298—305; Соловјев. Непозната повеља деспота Стефана Ватопеду. Југослов. Ист. Часопис I, 1935, 477—484; M. Lascaris. Actes Serbes de Vatopédi. Byzantinoslavica VI, 1935, 16—17.

¹⁹ Драг. Анастасијевић. Српски архив Лавре Атонске. Споменик Срп. Краљ. Акад. LVI, II—15; Зак. Сп. 497—501.

²⁰ Жиречек. Споменици српски. Спом. Срп. Кр. Ак. XI; Стојановић. Старе српске повеље... I, 199 и др.

²¹ Зак. Сп. 752.

вост према манастирима. Pomenујући велике невоље, искушења и смртне опасности, којима су биле испunjene прве године његове владавине, Стефан захваљује Богу за мир и благостанје које је настало у земљи у веzi са слабљењем Турске после Ангорске битке. »Ныню же скровища великаа благодти божие отврьзоше се намъ и смирехом се и почихомъ, и облаци тьмнинъ расгупише се, и вснїа намъ сльнце, и речемъ съ апостоломъ. се врѣме благоприетно, се нынїа дньъ спасенїа. и обновише се острови и ново небо и нова земліа мнѣ по Ісаи. и азъ възблагодѣтьнъ богу и быхъ и иеще буду благодѣти светаго духа поспѣшьствуѣщи, елмаже самодръжць и владыка отьчьскому ждрѣбїю и широтамъ србскїе земліе вѣвѣренъ оть бога вѣнчач се, и отьскимъ добродѣтелиемъ ревную и въ сїцевѣмъ устроенїи суцу ми и устаменїенїи, въ то врѣме прїидоше къ мнѣ...«²² Речи које се овде одnose на прослављивање насталих болjih прилика — нису само реторички украс, већ сvedоже о неким нарочитим svečanostima које се у то doba одигравале на despotovom двору. То се види из povelje despotove мајке, господе Евгенїе dubrovčanину Vukši Мишећу, у којој му се даје разреšница рачуна за сакупљање rudничке и pobрешке carine: »ia госпогїа Еугенїїа учиних милость Влкъши Мишећїю... и сама госпогїа Еугенїїа наручи писати рождѣства Христова тискую и четири ста и петъ годиць мсца септемьврїїа VI днь на Расїне, кда се господиъ деспотъ жени аше. и писа Тубица дїака а томуи сведокъ Петрь челникъ«.²³ Стефан Lazarević оженіо се тада са svastikom vizantiskог cara Јована, Јеленом, ќерком тадашњег господара Митилене, Францеска II Гатилузија и приликом свадбених svečanosti delile се povlastice и poklonи manastirima, crkvama, gradskim општинама и приватним licима.

Prema tome, podatak koji je naveden u vojlovačkom zapisu iz 1799 godine o darežljivosti Stefanovoj 1405 godine potpuno je tačan. Očevидно, autor pomenutог zapisa nije mogao да га измисли, већ га је узео из неког извора. Svakako, taj извор у то doba већ nije постојао, јер две године након тога игуман Milković одлучно тврди да не постоји ниједан писани spomenik из doba пре 1530 године. Али монаси су се сећали садржине овог извора, а можда је код неког монаха постојала и каква beleška о садржини »fundacionalne«

²² Actes de Chilandar II, бр. 76. Arenga је иста код бр. 78. Uporedи arengu dubrovačke povelje, где despot захваљује Богу зато што »постави ме господина земли србской и Поморїу и странамъ Подунавскимъ«. Стојановић, Повеље I, 200.

²³ И. Стојановић. Повеље I, 198.

povelje, gde je opšta despotova darežljivost 1405 godine bila citirana kao u spomenutoj povelji rumunskim manastirima. Da li je, možda, ta povelja bila, poput Gračaničke povelje, prepisana na zidu i propala za vreme požara ili prilikom doživljavanja zapadnog dela crkve? Nikakvih podataka o tome sada nemamo, ali navedeni podatak inventara nesumnjivo svedoči da je despotova povelja manastiru morala postojati.

Ipak nameće se pitanje: zašto Milković u svojoj Povelji nije naveo 1405 godinu koja je zabeležena u inventaru, već 1393. Napomenuli smo da je ista godina navedena i u drugim izveštajima iz druge polovine XVIII. stoleća, te moramo zaključiti da je manastirska tradicija o podizanju manastira 1383

godine morala da bude vrlo čvrsta, jer inače Milković ne bi prečutao datum zabeležen u inventaru. Obzirom na to mislimo da ne bi bila velika smelost pretpostavka da je, zaista, manastir Vojlovica osnovan još 1383 godine, ali da je dobio darovnu povelju od despoda tek prilikom njegovog venčanja 1405. Naposljetku, moglo bi se nagađati i to da Milkovićeva tvrdnja o nekadašnjem postojanju »fundacionalnih« i »donacionalnih« dokaza, baš ima u vidu tradiciju o nekakvoj osnivačkoj povelji iz 1383 godine i o Stefanovoj darovnici iz 1405 godine. Mešanje tih tradicija navelo je Milkovića na spomenuti anahronizam: »созиданъ... оъ деспота Сербскаго Стефана Лазаревича, лѣта Господня 1383«.

Dr. Vladimir Mošin

IZ MUZEJA ZA UMJETNOST I UMJETNIČKI OBRT U ZAGREBU

Muzej za umjetnost i umjetnički obrt u Zagrebu nabavio je te dobio na dar i u pohranu u posljednje vrijeme među ostalim nekoliko zanimljivih predmeta, koje ovdje objelodanjuje s glavnim podacima i sa slikama.

1) Sv. Ana Samotreća. Ulje na platnu. Vel. 170×89 cm. Iz župne crkve Sv. Anastazije u Samoboru, gdje je navodno bila oltarna slika. Rad nepoznatog majstora oko 1600 godine.

Zanimljivo je kako u liku Bogorodice i malog Isusa prevladavaju gotičke linije i oblici, a u Sv. Ani više renesansno-barokni. Kao da je u ovom prelaznom dobu umjetnik naročito izabrao za nježne likove Djevice i Djeteta gracioznije i vitkije gotičke proporcije, a za ozbiljni majčin lik snažnije renesansne.

2) Sv. prorok Avakum. Ulje na drvu. Vel. 52,5×34,7 cm. Iz pravoslavnog manastira u Gomirju kod Ogulina. (Inv. br. 6643.)

Ta ikona, nađena u manastiru Gomirju, sasvim je srodna ikonama proroka koje se još nalaze na ikonostasu gomirске crkve, te je valjda prigodom neke preudesbe ikonostasa uklonjena sa ikonostasa zajedno sa drugim proročkim ikonama, koje su pohranjene u riznici manastira Gomirja.

Ikonostas je radio 1763 godine Simeon Baltić, koji je kao monah fruškogorskog manastira Hopova načinio g. 1762 u Kijevu ugovor sa gomirskim igumanom Aleksićem, da će doći u Gomirje, raditi tamo ikone i učiti drugu nadarenu braću slikanju. God. 1764 spominju se kao njegovi učenici Luka Nikšić, Jovan Grbić i Đorđe Mišljenović. Biće da su kod izrade manjih ikona gomirskog ikonostasa, a svakako i kod ove ikone proroka Avakuma vrlo mnogo pomagali uče-

nici, jer se glavne velike ikone ikonostasa svojom odličnom izradbom vrlo razlikuju od manjih, na kojima se ipak nalazi mnoga značajka Baltićeva rada, naročito u prikazivanju glava.

Manojlo Grbić je zabilježio mnogo o Simeonu Baltiću u drugoj knjizi svog »Karlovačkog vladicanstva« (Karlovac, 1891), str. 168 do 170, te veli da je Baltić živio još 1780 godine, jer je te godine naslikao četiri ikone za perjasičku crkvu. Danas nema u Perjasici tih ikona. U crkvi Sv. Petke u Gornjim Dubravama nalaze se četiri ikone za ukras Svetog Groba i carske dveri, koje pokazuju sve značajke Baltićeva rada, a vjerojatno ih je i izveo sam Baltić, sudeći po dobroj izradi. G. Boško Strika, pisac knjiga o fruškogorskim i dalmatinskim manastirima, koji se bavi planom o uređenju knjižnice i arhiva manastira Gomirja, te skupljanjem građe za povijest manastira, našao je u arhivu izvještaj manastira iz god. 1779, u kojem je zabilježeno da je Simeon Baltić rođen u Zemumu, 1759 da je došao u manastir, a 1762 primio monaški čin; tada (1779) bilo mu je 50 godina, dakle je rođen 1729.

Prof. Vladimir Tkalčić, upravnik Muzeja za umjetnost i umjetnički obrt u Zagrebu, proučit će i urediti zbirku starina manastira Gomirja, te snimiti sve važnije predmete, koji će biti doskora objelodanjeni u »Narodnoj starini«, pa će tom prigodom biti objavljeno više radova Simeona Baltića.

3) Druga postaja križnog puta. Ulje na platnu. Vel. 91×69 cm. Iz samostana Male Braće u Krapini. Rad nepoznatog majstora XVIII stoljeća. (Inv. br. 5651.)

Ta slika potječe vjerojatno od nekog do-